

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»

Навчально-науковий інститут психології та суспільних наук
Кафедра клінічної психології та психічного здоров'я

Савенкова І.І. Венгер Г.С.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА
ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

«НЕЙРОПСИХОЛОГІЯ»

**для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності С4 Психологія спеціалізації «Клінічна психологія»**

Одеса – 2026

**Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»
(Протокол № 10 від 26 лютого 2026 р.)**

Автори:

Савенкова І.І., завідувач кафедри психології та психічного здоров'я Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», доктор психологічних наук, професор.

Венгер Г.С., кандидат психологічних наук, доцент кафедри клінічної психології та психічного здоров'я Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського».

Рецензенти:

Корсканова С.В., завідувач кафедри психології Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова., кандидат психологічних наук, доцент.

Мартинова Ю.Ю. доцент кафедри клінічної психології та психічного здоров'я Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», кандидат медичних наук, доцент.

Рекомендовано до друку вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № від лютого 2026 р.).

Савенкова І.І. Венгер Г. С. Методичні рекомендації з дисципліни «Нейропсихологія» для здобувачів другого (магістерського) рівня спеціальності С4 «Психологія» за ОПП «Клінічна психологія». – Одеса : Університет Ушинського, 2026. – 30 с.

Методичні рекомендації містять систематизоване викладання навчальної дисципліни, завдання до практичних занять та виконання самостійної роботи здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності С4 Психологія; висвітлюють загальні й окремі питання клінічної психології відповідно до нових стандартів навчальної програми.

Подано анотацію дисципліни, вимоги до знань і вмінь здобувачів, набутих у процесі вивчення дисципліни; плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, рекомендовану літературу, індивідуальні навчально-дослідні завдання.

ЗМІСТ

Навчально-тематичний план дисципліни.....	3
Вступ.....	5
Анотація навчальної дисципліни.....	6
Опис навчальної дисципліни.....	8
Плани практичних занять та завдання до самостійної роботи	9
Технологічна карта дисципліни.....	11
Самостійна робота.....	14
Індивідуальні навчально-дослідні завдання.....	15
Критерії оцінювання.....	16
Засоби діагностування результатів навчання.....	19
Питання до екзамену	21
Тести для самоперевірки.....	23
Рекомендована література.....	29

Навчально-методичний план дисциплін

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Змістовий модуль I. Аналізаторна система, її сенсорні розлади												
Тема1. Загальні поняття та терміни в нейропсихології	11	1	2			8	11	1	1			10
Тема2. Аналізаторна система, її сенсорні розлади	11	1	2			8	11		1			10
Тема 3. Нейропсихологічні механізми управління поведінкою	11	1	2			8	11					10
Разом за змістовим модулем I	33	3	6			24	33	1	2			30
Змістовий модуль II. Нейропсихологічні механізми управління поведінкою та їх порушення.												
Тема 4. Нейропсихологічні механізми управління поведінкою.	11	1	2			8	11	1	1			10
Тема 5. Проблема мовлення в нейропсихології.	11	1	2			8	11					10
Тема 6 .Нейропсихологічні синдроми полімодального генезу	11	1	2			8	11		1			10
Разом за змістовим модулем II	33	3	6			24	33	1	2			30
Змістовий модуль III. Неропсихологічні синдроми полімодального генезу												
Тема 7 Порушення пам'яті при органічних ураженнях ЦНС	11	1	2			8	11	1	1			10

Тема 8. Увага, її специфічні та неспецифічні розлади.	9	1	2			6	9					8
Тема 9. Порушення емоцій при ураженнях мзку	11	1	2			8	11		1			10
Тема 10. Порушення мислення.	13	1	4			8	13	1	2			10
Разом за змістовим модулем III	44	4	10			30	56	2	4			38
ІНДЗ	10				10		10				10	
Усього годин	120	10	22		10	78	90	4	8		10	108

Вступ

Методичні рекомендації призначені для студентів спеціальності С4 «Психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти, які навчаються за ОПП «Клінічна психологія», у якості допомоги при підготовці до практичних занять та виконання самостійної роботи з дисципліни «Нейропсихологія».

Методичні рекомендації розроблені на підставі Закону України «Про вищу освіту», Положення про організацію освітнього процесу у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», Положення про порядок подання навчально-методичних видань у державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського».

Методичні рекомендації містять рекомендації до виконання практичних занять та самостійної роботи здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності С4 Психологія; навчально-методичний план дисципліни, анотацію навчальної дисципліни; план практичних занять та завдання до самостійної роботи; технологічну карту дисципліни; індивідуальне навчально-дослідне завдання; критерії оцінювання за різними видами роботи, критерії оцінювання поточного та підсумкового контролю; засоби діагностування результатів навчання; питання до екзамену; тестові завдання для перевірки знань; рекомендовану літературу.

Сподіваємося, що методичні рекомендації допоможуть студентам успішно підготуватися до практичних занять та засвоїти матеріал для самостійного опрацювання.

Анотація навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Нейропсихологія»: надання здобувачам уявлення основ спеціальних знань у галузі нейропсихології, зі змістом дослідницької та практичної діяльності практичних психологів у відповідності до вимог роботи психолога у клініці; ознайомлення з предметом, об'єктом, базовими категоріями, методологією клінічної психології, завданнями, принципами, формами й методами соціально – психологічного впливу на свідомість особистості майбутнього психолога та підготовка майбутніх фахівців до роботи з клієнтами та пацієнтами у клініці, вивчення функцій та специфіки роботи психолога у клініці; поглибленого розуміння порушень психічних процесів при органічних ураженнях ЦНС, особливості перебігу органічних уражень ЦНС у дітей; розуміння психічних процесів з позиції психосоматичної єдності людини та особливостей порушення поведінки людини при порушеннях сприймання, мислення, пам'яті, уваги, уяви при органічних ураженнях ЦНС.

Сформувати мотивацію щодо використання набутих знань у професійній діяльності

клінічного психолога.

Дозвіл на використання ШІ: здобувачам вищої освіти дозволено використання генеративних інструментів штучного інтелекту (ШІ) для виконання письмових робіт, наукових досліджень та інших завдань. Однак робота повинна містити оригінальні висновки, аналіз та критичне осмислення.

Можливість перезарахування результатів навчання, отриманих у неформальній освіті Мета: Ця можливість надається для сприяння індивідуальним освітнім траєкторіям, визнання попереднього досвіду та досягнень здобувачів, а також для оптимізації їхнього навчального навантаження.

Очікувані програмні результати навчання:

знати:

- теоретичні підходи щодо ролі нейропсихології в реабілітації;
- основи нейропсихології та клінічні прояви;
- методи нейропсихології у реабілітації;
- шляхи формування поведінкових розладів у нейропсихології.

уміти:

- аналізувати основні поняття нейропсихології у реабілітаційній практиці;
- створювати підходи нейропсихології для підготовки фахових спеціалістів;
- аналізувати систему класифікації нейропсихологічних підходів у практиці, будувати систему профілактики.

Здобувачі, які використовують ШІ для допомоги у виконанні завдань, зобов'язані:

- у передмові зазначити факт використання ШІ у роботі.
- пояснити як саме ШІ допоміг у створенні тексту (генерація ідей, перевірка фактів, формулювання висновків).

-пояснити, які частини тексту були створені за допомогою ШІ і в яких аспектах

вносено власні корективи

Процедура визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті Перезарахуванню підлягають лише ті результати навчання (знання, вміння), які відповідають програмним результатам навчання або змісту навчальних тем дисципліни «Нейропсихологія».

Міждисциплінарні зв'язки: «Основи ментального здоров'я та онтогенезу психічного розвитку людини», «Функція та специфіка роботи психолога в клініці», «Нейроанатомія та психофізіологія вищих психічних функцій», «Психодіагностика психічних розладів та їх реабілітація», «Реабілітаційна психологія».

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини ОПП Клінічна психологія	Статус дисципліни: Вибіркова	
Змістових модулів – 4	Спеціальність С4 Психологія	Рік підготовки:	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання – доповідь		1-й	1-й
Загальна кількість годин - 120		Семестр	
		3-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Лекції	
		10год.	4
		Практичні, семінарські	
		22год.	8
		Лабораторні	
		0год.	0
		Самостійна робота	
		78год.	98
		Індивідуальні завдання:	
		10 год.	10
		Вид контролю: екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 27% : 73%

для заочної форми навчання – 17% : 83%

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теми практичних занять

№ теми	Назва теми	Кількість годин	
1	<i>Семінар «Загальні поняття та терміни в нейропсихології»</i> Використання ІІІ в роботі клінічного психолога. Здатність генерувати нові інновації в роботі клінічного психолога, використовувати демонстраційний сучасний матеріал у презентаціях.	2	1
2	<i>Круглий стіл «Аналізаторна система, її сенсорні розлади»</i>	2	1
3	<i>Семінар-практикум «Нейропсихологічні механізми управління поведінкою»</i>	2	1
4	<i>Дискусія «Проблема мовлення в нейропсихології»</i>	2	1
5	<i>Вирішення практичних завдань «Нейропсихологічні синдроми полімодального генезу»</i>	2	1
6	<i>Круглий стіл «Порушення пам'яті при органічних ураженнях ЦНС»</i>	2	1
7	<i>Тренінг «Увага, її специфічні та неспецифічні розлади. Порушення мислення при ураженнях мозку»</i>	5	1
8	<i>Семінар – практикум «Порушення емоцій при ураженнях мозку»</i>	5	1
	Разом	22	8

Практичне заняття 1

Тема 1. Загальні поняття та терміни в нейропсихології.

1. Предмет, задачі та методи дисципліни “Нейропсихологія”; історичний нарис розвитку нейропсихології як галузі клінічної психології.
2. Основні поняття. Загальні принципи функціонування мозку людини. Анатомо-морфологічна база вищих психічних функцій.
3. Використання ІІІ в роботі клінічного психолога. Здатність генерувати нові інновації в роботі клінічного психолога, використовувати демонстраційний сучасний матеріал у презентаціях.

Тема 2. Аналізаторна система, її сенсорні розлади.

Зоровий аналізатор, його сенсорні розлади.

1. Зорові агнозії, класифікація. Слуховий аналізатор його сенсорні та гностичні розлади.
2. Слухові агнозії, класифікація. Шкірно-кінестетичний аналізатор, його сенсорні та гностичні розлади
3. Тактильні агнозії, класифікація.

Тема 3. Нейропсихологічні механізми управління поведінкою.

- 1.Довільність регуляції вищих психічних функцій.
- 2.Довільні рухи, механізми та закономірності їх організації.
- 3.Апраксії та їх класифікація.

Тема 4 Нейропсихологічні механізми управління поведінкою.

- 1.Довільність регуляції вищих психічних функцій.
- 2.Довільні рухи, механізми та закономірності їх організації.
- 3.Апраксії та їх класифікація.

Тема 5. Проблема мовлення в нейропсихології.

- 1.Мовлення та його порушення.
- 2 Афазії. Класифікація афазій.
- 3.Порушення мовлення при ураженнях правої півкулі.

Тема 6. Нейропсихологічні синдроми полімодального генезу.

- 1.Алексії, види, характеристика. Агностична алексія, характеристика.
- 2.Вербальна алексія, характеристика.
- 3.Аграфія (дисграфія), місце ураження, види, характеристика.
- 4.Аграфія «чиста», апрактична, характеристика.
- 5.Акалькулія, місце ураження, характеристика, види.

Тема 7. Порушення пам'яті при органічних ураженнях ЦНС.

- 1.Функціональні механізми пам'яті та їх розлади при локальних ураженнях мозку.
- 2.Неспецифічні та специфічні розлади пам'яті.

Тема 8. Увага, її специфічні та неспецифічні розлади.

- 1.Порушення мислення при ураженнях мозку.
2. Порушення уваги при органічних ураженнях мозку.
- 3.Специфічні розлади уваги при органічних ураженнях мозку.
- 4.Неспецифічні розлади уваги при органічних ураженнях мозку.
- 5.Порушення мислення при локальних ураженнях мозку.

Тема 9. Порушення емоцій при ураженнях мозку.

- 1.Види порушення емоцій при органічних ураженнях ЦНС.
- 2.Проблема функціональної асиметрії в нейропсихології. Міжкульова асиметрія. Специфіка вогнищевих уражень у дітей.

Тема 10. Порушення мислення.

- 1.Особливості мислення, основані на міжпівкульовій асиметрії,
2. Дефекти інтелектуальної діяльності.
- 3.Типи порушень мисленєвої діяльності.
- 4.Емоційні порушення при локальних ураженнях мозку.
5. Міжпівкульові відмінності емоційних порушень лобних часток.

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Форма організації на занятті	Обов'язкове практичне завдання	Термін виконання
<i>Семінар «Загальні поняття та терміни в нейропсихології»</i>	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1.Що є предметом нейропсихології? 2.У чому полягає сутність функцій клінічного психолога? 3. Які основні терміни в нейропсихології? 4. Яка структура нейропсихології? 5. Що забезпечує успішність нейронних зв'язків? 7. У чому полягає сутність диференційованого підходу до пацієнта? 8. Яке значення основних функцій в роботі клінічного психолога? 9. Які напрями сучасних досліджень у сфері нейропсихології ви можете характеризувати?	<i>Завдання</i> 1. Робота в малих групах. Кожна група – прихильник однієї з теорій в нейропсихології. Потрібно привести якомога більше аргументів на користь «своїєї» теорії. 2. Виберіть теорію, яка вам близька. Поміркуйте, як можна втілити її функції у клініці Результати доповісти на практичному занятті.	На прак. занятті
<i>Круглий стіл «Аналізаторна система, її сенсорні розлади»</i>	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Які характеристики аналізаторної системи? 2. Чому клінічному психологу необхідні знання про аналізаторну систему? 3. Які характеристики сенсорних розладів ? 4. Чому сенсорні розлади впливають на аналізаторну систему?	Робота в малих групах. Кожна група – прихильник однієї аналізаторної системи.. Підготувати колаж або ресурсну карту для роботи з пацієнтами.	До наступ. прак. заняття
<i>Семінар-практикум «Нейропсихологічні механізми управління поведінкою»</i>	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1.Які а нейропсихологічні механізми управління поведінкою? 2. Які психологічні особливості у роботі клінічного психолога нейропсихологічних	<i>Завдання.</i> 1.Для кожного з нейропсихологічного механізму розробіть і опишіть п'ять конкретних життєвих ситуацій. 2.Опишіть вибір нейропсихологічних механізмів управління поведінкою,	На прак. занятті

	механізмів управління поведінкою? 3. Як нейропсихологічні механізми впливають на управління поведінкою?	Результати доповіді на практичному занятті.	
Дискусія «Проблема мовлення в нейропсихології»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1. Які особливості мовлення в нейропсихології? 2.. Як слід поводитися з пацієнтами, які мають проблема мовлення? 3. У чому буде ефективність роботи клінічного психолога при проблемах мовлення?	Завдання. Опишіть очікувані результати роботи клінічного психолога з пацієнтом, який має проблеми мовлення. . Результати доповіді на практичному занятті.	На прак. занятті
Вирішення практичних завдань «Нейропсихологічні синдроми полімодального генезу»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: Яка симптоматика нейропсихологічних синдромів полімодального генезу?	Завдання. Розробіть психологічні рекомендації, спрямовані: на покращення психоемоційного стану пацієнта,. Результати доповіді на практичному занятті	На прак. занятті
Круглий стіл «Порушення пам'яті при органічних ураженнях ЦНС»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1. Схарактеризуйте структуру порушення пам'яті при органічних ураженнях ЦНС 2. Схарактеризуйте специфіку порушення пам'яті при органічних ураженнях ЦНС 3. Які труднощі виникають при порушенні пам'яті при органічних ураженнях ЦНС?	Завдання. Розробіть рекомендації клінічного психолога щодо покращення пам'яті при органічних ураженнях ЦНС Результати доповіді на практичному занятті	На прак. занятті
Тренінг «Увага, її специфічні та неспецифічні розлади. Порушення мислення при ураженнях мозку»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1. Основні порушення уваги. 2. Охарактеризуйте порушення мислення при ураженнях мозку 3. Особливості уваги при неспецифічних розладах.	Завдання 1. Аналіз уваги, її специфічні та неспецифічні розлади. Проранжуйте порушення мислення при ураженнях мозку Обговоріть отримані результати в групі.	На прак. занятті
Семінар – практикум «Порушення емоцій при ураженнях мозку»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1. Яка структура порушення емоцій при ураженнях мозку?	Завдання 1. Зазначте основні причини (анамнез) порушення емоцій при ураженнях мозку. 2. Робота в мікрогрупах.	

	2. Як ефективно спрямувати роботу клінічного психолога з пацієнтами, які мають порушення емоцій при ураженнях мозку? 4. Що означає ураження мозку?	Кожна група вибирає порушення емоцій. Розробіть презентацію про порушення емоцій при ураженні мозку. . Групи готують презентації власних проєктів.	
--	--	--	--

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна	Кількість годин заочна	Форми контролю
1	Загальні поняття та терміни в нейропсихології	10	12	групова співбесіда а усне опитування, перевірка практичних завдань, екзамен
2	Аналізаторна система, її сенсорні розлади	10	12	
3	Нейропсихологічні механізми управління поведінкою	10	12	
4	Проблема мовлення в нейропсихології	10	12	
5	Нейропсихологічні синдроми полімодального генезу	10	12	
6	Порушення пам'яті при органічних ураженнях ЦНС	10	12	
7	Увага, її специфічні та неспецифічні розлади. Порушення мислення при ураженнях мозку	10	12	
8	Порушення емоцій при ураженнях мозку	8	14	
Разом		78	98	

Індивідуальні навчально-дослідні завдання (план дослідження)

№ з/п	Тематика	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Загальні поняття та терміни в нейропсихології		
2	Аналізаторна система, її сенсорні розлади		
3	Нейропсихологічні механізми управління поведінкою		
4	Проблема мовлення в нейропсихології		
5	Нейропсихологічні синдроми полімодального генезу		
6	Порушення пам'яті при органічних ураженнях ЦНС		
7	Увага, її специфічні та неспецифічні розлади. Порушення мислення при ураженнях мозку		
8	Порушення емоцій при ураженнях мозку		
	Разом	10	10

ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИКОНАННІ ІНДЗ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, НЕ ДОПУСКАТИ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату:

- копіювання;
- перефразування;
- компіляція;
- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;
- подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есеїв тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

Критерії оцінювання
Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	Бали	Критерії
Практичні заняття	0	Здобувач не бере участі в практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; дає неправильну відповідь на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1	Здобувач виконує більшість завдань практичних занять і самостійної роботи; в цілому відповідає на поставлені запитання, але не в змозі переконливо аргументувати свої відповіді, помиляється у використанні понятійного апарату.
	2	Знання здобувача є достатньо повними, студент самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичні завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконуючи практичні завдання. Виконані завдання у цілому відповідають вимогам, хоча мають незначні огріхи.
	3	Здобувач виконує всі завдання практичних занять і домашньої/самостійної роботи; демонструє глибокі знання, дає повні та детальні відповіді на питання під час усного і письмового опитування; бере активну участь у обговоренні питань, користується додатковою науковою літературою; самостійно опрацьовує першоджерела, щоб виконати додаткові завдання; вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми, теми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; активно, вміло працює в парі/групі/команді; здатний публічно представити матеріал.
Самостійна робота	0	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	1	Здобувач володіє знаннями, демонструє відповідні результати навчання, використовує їх у нестандартних ситуаціях, але допускає помилки; з похибками виконує та аналізує практичні завдання.
	2	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання: розробка плану дослідження (за вибором)	0	Завдання не виконано. Не зараховуються роботи, які є плагіатом або передруком з мережі Інтернет.
	1...3	Завдання виконано формально, без виокремлення практичної, емпіричної частини дослідження плану.
	4...6	Завдання виконано з творчим підходом, містить розділ теоретико-методологічної частини дослідження, програми дослідження, обґрунтування використання психодіагностичного інструментарію.
	7...9	Завдання виконано, але всі розділи плану дослідження не розкрито в повному обсязі. Присутні помилки в розрахунках емпіричної частини дослідження, без достовірності отриманих результатів дослідження.
	10..12	Завдання виконано на належному рівні, але не простежується творчого підходу до написання бізнес-плану. Є огріхи в захисті роботи.
	13..14	Завдання виконано з творчим підходом, містить нешаблонні фрази, розгорнуте, цікаве, відрізняється власними роздумами, висновками, представлено з допомогою внесення до плану методів математичної обробки результатів дослідження, що забезпечує надійність та валідність дослідження.
Письмова робота	0..1	Здобувач не менше ніж на 30% контрольних завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	2	Здобувач не менше ніж на 50% контрольних завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	3	Здобувач на 51% - 70% контрольних завдань надав правильну відповідь – середній рівень знань
	4	Здобувач на 71% - 90% контрольних завдань надав правильну відповідь – достатній рівень знань
	5	Здобувач на 91% - 100% контрольних завдань надав правильну відповідь – високий рівень знань

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

Для навчальної дисципліни «Нейропсихологія» за навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі екзамену, на який у структурі оцінювання відводиться 20 балів. Кількість балів здобувач отримує за оцінкою кожного з трьох питань білету усного екзамену. Здобувач може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів (не менше 40). Накопичені здобувачем бали протягом вивчення навчальної дисципліни не анулюються, а додаються. Оцінка на екзамені не може бути меншою за кількістю накопичених ним балів:

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не відповідає на запитання.
1-5 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; використовує елементарні прийоми виконання практичного завдання.
6-10 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; виконує частину практичного завдання.

11-15 балів	Здобувач надає відповіді на запитання в цілому правильні, але здобувач припускається помилок у визначеннях. Здобувач робить власні висновки, наводить приклади практичного використання; виконує практичне завдання з незначними огріхами.
16-20 балів	Здобувач надає відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання; відповідаючи, здобувач розмірковує, робить власні висновки виконує правильно практичне завдання.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у сфері юридичної психології. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82-89 В)	Здобувач вільно володіє навчальним матеріалом і науково-понятійним апаратом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, аргументовано висловлює свої думки, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач у сфері юридичної психології, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.
Добре (74-81 С)	Здобувач добре володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо форм юридичної психології при заданій зміні вихідних параметрів. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу. Виконує завдання із допустимою кількістю грубих помилок. Виявляє базові знання: має загальні уявлення про систему, структуру, функції та інструменти юридичної психології. На задовільному рівні володіє термінологією, може аналізувати, порівнювати і робити висновки, але відповіді мало аргументовані, неповно обґрунтовані висновки, допускає ряд серйозних помилок при узагальненні та інтерпретації основних закономірностей, фактів та явищ, зміст окремих питань викладає частково, непослідовно, відповідь

	виявляє прогалини у знаннях. Не виявляє творчості у вирішенні навчально-виховних ситуацій, нестандартні ситуації викликають значні труднощі; здебільшого не має власної позиції
Задовільно (60-63 E)	Здобувач опанував навчальний матеріал в мінімально допустимому обсязі, передбачений програмою навчальної дисципліни. Відповіді неточні або мало аргументовані, з порушенням послідовності викладання. При розкритті теоретичних положень припускається серйозних помилок, неточності у розумінні та інтерпретації основних закономірностей. Має практичні навички, достатні для виконання завдань на рівні мінімально допустимих вимог. При вирішенні завдань виконує роботу за зразком (практичним коментарем), але не розуміє достатньою мірою мету роботи, не вміє самостійно робити узагальнюючий висновок. Виконує завдання зі значною кількістю грубих помилок.
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач недостатньо володіє навчальним матеріалом (менше, ніж половина обсягу навчального матеріалу), знання фрагментарні, під час відповіді припускається суттєвих помилок, не може викласти зміст основних положень, не вміє самостійно робити узагальнюючий висновок, необхідні практичні уміння роботи не сформовані, принципові помилки в ході виконання завдань, не може самостійно виконати роботу. Здобувач демонструє недостатній рівень навчальних результатів за заданими стандартами по деяких складових навчальної програми з дисципліни, що свідчить про необхідність їх доопрацювання та повторного складання контрольних заходів.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не володіє навчальним матеріалом передбачений програмою навчальної дисципліни, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань, не усвідомлює мету вивчення дисципліни, відсутні практичні уміння та навички, не вміє орієнтуватися під час розв'язання практичних завдань, більшість навчальних завдань не виконано. Здобувач демонструє повну відсутність навчальних результатів за заданими стандартами по всіх складових навчальної програми з дисципліни, що свідчить про необхідність повторного вивчення курсу.

Засоби діагностування результатів навчання

Оцінювання: індивідуальне опитування, колективна співбесіда, перевірка виконання практичних завдань, письмове опитування, презентація результатів самостійної роботи, екзамен. Демонстрування результатів навчання: дискусія, усні доповіді, робота в парах, круглий стіл, презентація результатів самостійної роботи.

Розподіл балів, які отримують студенти за результатами поточного і підсумкового контролю

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота, ІНДЗ)			ІНДЗ	екзамен	Сума
Теми	Бали	Разом	0–10	0–20	0–100
Тема 1	0–6	0–70			
Тема 2	0–6				
Тема 3	0–6				
Тема 4	0–6				
Тема 5	0–6				
Тема 6	0–6				
Тема 7	0–6				
Тема 8	0–6				
Тема 9	0–6				
Тема 10	0–6				
Контрольна робота	10				

Шкала оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	зараховано
82–89	B	зараховано
74–81	C	
64–73	D	
60–63	E	зараховано
35–59	FX	незараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до екзамену

1. Предмет, завдання та методи дослідження в нейропсихології.
2. Історичний нарис розвитку нейропсихології як галузі клінічної психології.
3. Загальні принципи функціонування мозку людини.
4. Анатомо-морфологічна база вищих психічних функцій.
5. Загальна характеристика аналізаторної системи та її сенсорних розладів.
6. Зоровий аналізатор, його сенсорні розлади, характеристика.
7. Зорові агнозії, класифікація, форми прояву.
8. Слуховий аналізатор, його сенсорні та гностичні розлади.
9. Слухові агнозії, класифікація, форми прояву.
10. Шкірно-кінестетичний аналізатор, його сенсорні та гностичні розлади.
11. Тактильні агнозії, класифікація, форми прояву.
12. Нейропсихологічні механізми управління поведінкою та їх порушення.
13. Довільність регуляції вищих психічних функцій, характеристика.
14. Довільні рухи, механізми та закономірності їх організації, характеристика.
15. Апраксії та їх класифікація, форми прояву.
16. Проблема мовлення в нейропсихології, особливості прояву.
17. Мовлення та його порушення, характеристика.
18. Афазії. Класифікація афазій, форми прояву.
19. Порушення мовлення при ураженнях правої півкулі, форми прояву.
20. Нейропсихологічні синдроми полімодального генезу, характеристика.
21. Алексії, види, характеристика.
22. Агностична алексія, характеристика.
23. Вербальна алексія, характеристика.
24. Аграфія (дисграфія), місце ураження, види, характеристика.
25. Аграфія «чиста», апрактична, характеристика.
26. Акалькулія, місце ураження, характеристика, види.
27. Порушення пізнавальних психічних процесів при органічних ураженнях мозку, форми прояву.
28. Порушення пам'яті при органічних ураженнях ЦНС, характеристика.
29. Функціональні механізми пам'яті та їх розлади при локальних ураженнях мозку.
30. Неспецифічні та специфічні розлади пам'яті, форми прояву.
31. Увага, її специфічні та неспецифічні розлади, форми прояву.
32. Порушення мислення при ураженнях мозку, форми прояву.
33. Порушення уваги при органічних ураженнях мозку, форми прояву.
34. Специфічні розлади уваги при органічних ураженнях мозку.
35. Неспецифічні розлади уваги при органічних ураженнях мозку, форми прояву.
36. Порушення мислення при локальних ураженнях мозку, форми прояву.
37. Типи порушення інтелектуальної діяльності, характеристика.
38. Порушення розумового розвитку при дифузних ураженнях мозку, особливості прояву.
39. Порушення емоцій при ураженнях мозку, особливості прояву.
40. Проблема функціональної асиметрії в нейропсихології.

- 41.Порушення емоцій при ураженнях мозку, особливості прояву.
- 42.Види порушення емоцій при органічних ураженнях ЦНС.
- 43.Проблема функціональної асиметрії в нейропсихології.
44. Міжкульова асиметрія, характеристика.
- 45.Специфіка вогнищевих уражень у дітей, особливості прояву.
46. Особливості нейропсихологічного дослідження.

ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Змістовий модуль 1. Загальні поняття та терміни в нейропсихології.

1. До перших спроб локалізувати ВПФ в корі головного мозку відносяться роботи:

- 1) Галена;
- 2) Галля;
- 3) Клейста;
- 4) Лурія.

2. Основним предметом реабілітаційної нейропсихології є:

- 1) встановлення причинно-наслідкових відносин між пошкодженим мозком та змінами з боку психіки;
- 2) розробка методів інструментального дослідження хворих із локальними ураженнями мозку;
- 3) відновлення втрачених через травму чи хворобу вищих психічних функцій;
- 4) вдосконалення уявлень про нейропсихологічні симптоми та синдроми.

3. Автором культурно-історичної теорії розвитку ВПФ є:

- 1) Сеченов;
- 2) Бехтерєв;
- 3) Виготський;
- 4) усі троє.

4. Зона найближчого розвитку – це:

- 1) найближчий до поточної дати віковий період;
- 2) те, що може дитина за допомогою дорослого;
- 3) рівень досягнутого інтелектуального розвитку;
- 4) критерій навчальної успішності.

5. Системоутворюючим фактором для всіх типів функціональних об'єднань відповідно до концепції Анохіна є:

- 1) наявність зв'язку між елементами системи;
- 2) чисельність елементів системи;
- 3) наявність кількох рівнів у системі;
- 4) ціль.

6. Термін "гетерохронність" у нейропсихології позначає:

- 1) Проблеми формування гностичних функцій;
- 2) неодноразовість розвитку функцій;
- 3) патологію з боку рухового апарату;
- 4) відмінності у результатах нейропсихологічного тестування.

7. Мінливість мозкової організації функцій є відображенням:

- 1) принцип системної локалізації функцій;
- 2) принцип динамічної локалізації функцій;
- 3) принципу ієрархічної супідрядності функцій;
- 4) всіх трьох принципів.

8. Жорсткість організації мозкових функцій обумовлена:

- 1) меншою схильністю до травм;
- 2) їхньою реалізацією в макросистемах головного мозку;
- 3) більш раннім періодом формування;
- 4) останніми двома обставинами.

Змістовий модуль 2. Нейропсихологічні механізми управління поведінкою та їх порушення

9. Основною тезою еквіпотенціалізму є:

- 1) багаторівневості організації ВПФ;
- 2) функціональна рівноцінність лівої та правої півкуль;
- 3) важлива схожість перебігу психічних функцій в усіх людей;
- 4) рівноцінність ролі всіх зон мозку у реалізації психічної діяльності.

10. Медіобазальні відділи головного мозку за класифікацією Лурія відносяться:

- 1) до енергетичного неспецифічного блоку;
- 2) до блоку переробки екстероцептивної інформації;
- 3) до блоку програмування, регуляції та контролю;
- 4) до жодного з них.

11. Інструментом виділення нейропсихологічного фактора є:

- 1) сукупність фізіологічних досліджень;
- 2) клінічна бесіда з хворим чи випробуваним;
- 3) синдромний аналіз;
- 4) математична процедура.

12. Відмінність асинхронії від гетерохронії у розвитку психіки дитини полягає:

- 1) у тому, що гетерохронія є природним фактором розвитку;
- 2) у масштабності охоплення психічних функцій;
- 3) у тому, що асинхронія стосується лише одного аспекту роботи мозку;
- 4) відмінностей немає, це синоніми.

13. Порушення контролю над виконанням своєї поведінки переважно пов'язані з:

- 1) патологією лобових часток;
- 2) ушкодженням глибоких структур мозку;
- 3) порушенням роботи тім'яно-потиличних відділів;
- 4) скроневою патологією.

14. До завдань, розв'язуваних за допомогою методів нейропсихологічної діагностики, не належить:

- 1) постановка топічного діагнозу;
- 2) оцінка динаміки психічних функцій;
- 3) визначення причин аномального психічного функціонування;
- 4) вибір форм нейрохірургічного втручання.

15. Розлади різних видів відчуттів називаються:

- 1) агнозіями;
- 2) галюцинаціями;
- 3) сенсорними розладами;
- 4) ілюзіями.

16. Загальною ознакою зорових агнозій є:

- 1) нездатність побачити щось;
- 2) зміни полів зору;
- 3) порушення розумових процесів;
- 4) втрата можливості впізнавання.

17. Нездатність пізнати плоский предмет навпомацки із заплученими очима називається:

- 1) аутоагнозією;
- 2) тактильною агнозією;
- 3) дермолексією;
- 4) соматоагнозією.

18. Аутоагнозія - ознака:

- 1) нижньотім'яної поразки;
- 2) верхньотім'яної поразки;
- 3) середньотім'яної поразки;
- 4) ураження вторинних відділів зорового аналізатора.

Змістовий модуль 3. Нейропсихологічні синдроми полімодального генезу

19. Принцип сенсорних корекцій складних рухів було розроблено:

- 1) Бехтеревим;
- 2) Сеченовим;
- 3) Лурія;
- 4) Бернштейном.

20. Заміна необхідних рухів на шаблонні є ознакою:

- 1) кінестетичну апраксію;
- 2) просторової апраксії;
- 3) кінетичної апраксії;
- 4) регуляторної апраксії.

21. Набутий мовний розлад внаслідок ураження лівої півкулі називається:

- 1) алалією;
- 2) мутізм;

Психологія bookar

- 3) дизартрією;
- 4) афазією.

22. Поразка тім'яно-потиличної зони лівої півкулі часто призводить до:

Психологія bookar

- 1) еферентної моторної афазії;
- 2) сенсорної афазії;
- 3) семантичної афазії;
- 4) динамічної афазії.

23. Основним дефектом при вербальній алексії є:

- 1) слабкий зір;
- 2) порушення симультанного впізнавання;
- 3) переплутування букв;
- 4) перша та третя причини.

24. Аграфія - це:

- 1) втрата здатності до малювання;
- 2) втрата можливості перенесення навичок листи з правої руки на ліву у правшів;
- 3) нав'язливі повторення окремих літер під час письма або штрихів при малюванні;

4) порушення здатності правильно за формою та змістом писати.

25. Акалькулія часто поєднується з:

Психологія bookap

- 1) семантичною афазією;
- 2) кінестетичною апраксією;
- 3) соматоагнозією;
- 4) емоційними розладами.

26. Неспецифічні розлади пам'яті переважно пов'язані з роботою:

- 1) першого блоку мозку;
- 2) другого блоку мозку;
- 3) третій блок мозку;
- 4) всіх трьох блоків.

Змістовий модуль 4. Порушення пізнавальних психічних процесів при органічних ураженнях мозку

27. "Польова поведінка" є результатом поразки:

- 1) лобових часток;
- 2) скроневих часток;
- 3) потиличних часток;
- 4) тім'яних часток.

28. Експериментальним прийомом виявлення модально-специфічних порушень уваги є:

- 1) коректурна проба;
- 2) одночасне пред'явлення двох стимулів парним аналізаторам;
- 3) управління об'єктом, що рухається;
- 4) впізнавання стимульного матеріалу.

29. Дефекти мислення, пов'язані з опосередкуванням мовних зв'язків, викликаються:

- 1) ураженням конвексимальних відділів лобових часток;
- 2) лівовісні поразки;
- 3) тім'яно-потиличними ураженнями;
- 4) правовисочними поразками.

30. "Коло Пейпесу" в основному описує циркуляцію емоційних процесів:

- 1) між тім'яною та скроневою корою;
- 2) від зорового аналізатора до третинних полів;
- 3) усередині лімбічної системи;
- 4) між ретикулярною формацією та лобною корою.

31. Поразка конвексимальних відділів лобових часток мозку швидше призведе до такого емоційного стану, як:

- 1) байдужа благодущність;
- 2) смуток;
- 3) депресія;
- 4) тривога.

32. Процес пізнання від загального до часткового більш представлений:

- 1) у лівій півкулі;
- 2) у правій півкулі;
- 3) однаково в обох півкулях;
- 4) залежно від стимульного матеріалу.

33. Лівощі - це:

- 1) переважання розміру лівої руки над правою;
- 2) спільне переважання ліворозташованих парних органів над правими;
- 3) переважання лівої руки та лівої ноги над правими;
- 4) відмінності у чутливості правої та лівої половини тіла.

34. Особливістю осередкових уражень мозку у дітей є:

- 1) слабка виразність симптоматики;
- 2) значну вираженість симптоматики;
- 3) тривалий період зворотного розвитку симптомів;
- 4) висока залежність від латералізації вогнища ураження.

Змістовий модуль 5. Порушення емоцій при ураженнях мозку.

Проблема функціональної асиметрії в нейропсихології

35. При гіперстенічній формі неврастенії переважають симптоми:

- А) загальної слабкості, млявості;
- Б) нестерпності будь-яких подразників і навантажень;
- В) зниження загального життєвого тону;
- Г) дратівлива слабкість.

36. Тривала апатія з байдужим ставленням до загрозової ситуації і навколишнього середовища – це прояви:

- А) реактивного збудження;
- Б) реактивного ступора;
- В) емоційного паралічу;
- Г) затяжного психогенного невроту.

37. Важливим диференційно-діагностичним критерієм, за допомогою якого можливо запідозрити наявність психосоматичного захворювання, є:

- А) фрустраційна та емоційна напруженість;
- Б) енергетичний потенціал і антистресова стійкість;
- В) розвиток ендогенної прихованої депресії;
- Г) атиповість клінічних проявів;

38. Біль у ділянці серця є проявом такого варіанту маскованої депресії, як:

- А) агрипічний;
- Б) алгічно-сенестопатичний;
- В) діенцефальний;
- Г) обцесивний.

39. Головний біль є проявом такого варіанту маскованої депресії, як:

- А) агрипічний;
- Б) алгічно-сенестопатичний;
- В) діенцефальний;
- Г) обцесивний.

40. Біль у різних ділянках живота є проявом такого варіанту маскованої депресії, як:

- А) агрипічний;
- Б) алгічно-сенестопатичний;
- В) діенцефальний;
- Г) обцесивний.

41. Стійке безсоння є проявом такого варіанту маскованої депресії, як:

- А) агрипічний;
- Б) алгічно-сенестопатичний;

В) діенцефальний;

Г) обцесивний.

42. Підвищений бал за шкалою депресії відповідно до результатів психодіагностики за стандартизованим тестом ММРІ вказує на:

А) депресивну іпохондрію;

Б) маніакальну іпохондрію;

В) приховану депресію;

Г) соціальну інтроверсію.

Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Нейропсихологія».
2. Савенкова І.І. Нейропсихологія: *навчальний посібник*. Миколаїв: МНУ, 2021. 220с.
3. Лекції-презентації.
4. СИЛАБУС
5. Савенкова І.І. Методичні рекомендації до проведення практичних занять організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Нейропсихологія»: *метод.реком.* Одеса: Університет Ушинського, 2022. 70с.
6. Тестові завдання.
7. Ілюстративні матеріали.
8. Ситуативні завдання-вправи.

Забезпечення навчання осіб з особливими освітніми потребами

Метою інклюзивного навчання в Університеті Ушинського є забезпечення рівного доступу до якісної освіти особам з особливими освітніми потребами шляхом організації їхнього навчання на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання з урахуванням їхніх індивідуальних особливосте

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Савенкова І.І. Нейропсихологія: *навчальний посібник*. Миколаїв: МНУ, 2021. 220с.
2. Савенкова І.І. Клінічна психологія: навчальний посібник. 2-е видання. Херсон: ООО «Айлант», 2021. 320с.
3. Савенкова І.І. Патопсихологія: *навч.-метод. посібник*. 2-е видання. Миколаїв: МНУ, 2020. 220с.
4. Бакаєв С.Д. Клінічна нейропсихологія: *навч. посібник*. К.: Вища шк., 2022. 220с.
5. Заболотна А.В. Нейропсихологія: *підручник*. К.: Вища шк., 2022. 398с.
6. Загорна Є.Є. Основи патопсихології: *навч. посібник*. К.: “Професіонал”, 2020. 200 с

Допоміжна

1. Savenkova I. Psychosomatics: *tutorial*. Mykolaiv: Ilion, 2020. 180s.
2. Соловйов О. В., Літвінова О. В. Психічне оркеструє інформаційну активність мозку : від фізичного існування до психічно здійснюваного буття. *Психологія і особистість*, 2022. №2(22). С. 41–85.
3. Фехета В. Фізіологія нервової системи: підручник для медиків. URL : https://www.researchgate.net/publication/321110855_Fiziologia_nervovoi_sistemi
4. Чаркіна О. А. Методичні матеріали з курсу «Нейропсихологія». Модулі 2-5 для студентів-бакалаврів 4 курсу (7 семестр) спеціальності 053 «Психологія». Кривий Ріг : вид-во КДПУ, 2020. 67 с.
5. Essential Clinical Neuroanatomy / Т. Н. Champney. 2nd ed. Hoboken : Wiley Blackwell, 2023. 352 p.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України: URL : <http://www.mon.gov.ua>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Одеська національна наукова бібліотека : URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
4. Бібліотека Університету Ушинського : URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>